

Το σκάκι και οι δεξιότητες μάθησης του 21ου αιώνα

Βλαστάρης Κων/νος, kostasvb@yahoo.gr Γαϊτανίδου Αθανασία, athanagaitan@gmail.com Κώστα Αποστολία,
apostoliaa@hotmail.gr

Το σκάκι είναι ένα πνευματικό άθλημα που αξιοποιείται στην εκπαίδευση και τα οφέλη που προκύπτουν είναι καλά τεκμηριωμένα και σχετίζονται με τη γνωστική ανάπτυξη, τις κοινωνικές δεξιότητες και τις ακαδημαϊκές επιδόσεις

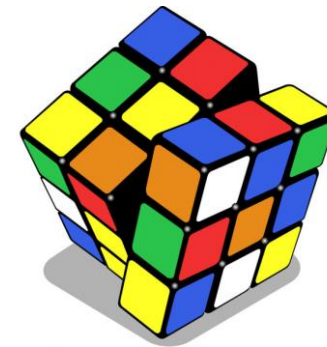
Στην Ευρώπη - αλλά και σ' όλο τον κόσμο - το σκάκι διδάσκεται σε μεγάλο αριθμό σχολείων και πλήθος μαθητών/τριών και τα οφέλη του συνδέονται με την καλλιέργεια των δεξιοτήτων μάθησης του 21^{ου} αιώνα

Οι δεξιότητες μάθησης του 21ου αιώνα (4cs) αποτελούν πρωταρχικό στόχο στη σύγχρονη εκπαίδευση και περιλαμβάνουν:

- την κριτική σκέψη
- την επικοινωνία
- την συνεργασία
- και την δημιουργικότητα

Το σκάκι μπορεί να βοηθήσει και να υποστηρίξει την καλλιέργεια και την ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων και αποτελούν στόχους των «Εργαστηρίων δεξιοτήτων» που έχουν ενταχθεί στο ωρολόγιο πρόγραμμα των Νηπιαγωγείων, Δημοτικών και Γυμνασίων

- Στη χώρα μας, το 2014, το Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε την «Ένταξη του σκακιού στο υποχρεωτικό πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου» (ΥΠΕΠΘ, 2014)
- Το 2023, το Ι.Ε.Π. ενέκρινε δύο εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του προγράμματος «Εργαστηρίων Δεξιοτήτων» που εκπονήθηκαν από την «Επιτροπή Σχολικού Σκακιού» με τίτλο «Σκάκι και φαντασία» για μαθητές /τριες Νηπιαγωγείου, Α΄ και Β΄ Δημοτικού και «Σκάκι, ένα παιχνίδι στρατηγικής και Μαθηματικών, ένα παιχνίδι για όλους!» για μαθητές/τριες των Δ΄, Ε΄ και Στ΄ τάξεων του Δημοτικού Σχολείου

Σκοπός

Κύριος σκοπός της παρούσας είναι να καταδειχτεί η αμεσότητα της σύνδεσης του σκακιού με την καλλιέργεια των προαναφερόμενων δεξιοτήτων (4cs)

Μέθοδος

Η παρούσα ανακοίνωση αξιοποιεί τη μέθοδο της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, ανασκοπώντας και συνθέτοντας τις υπάρχουσες θεωρίες και τα εμπειρικά ευρήματα

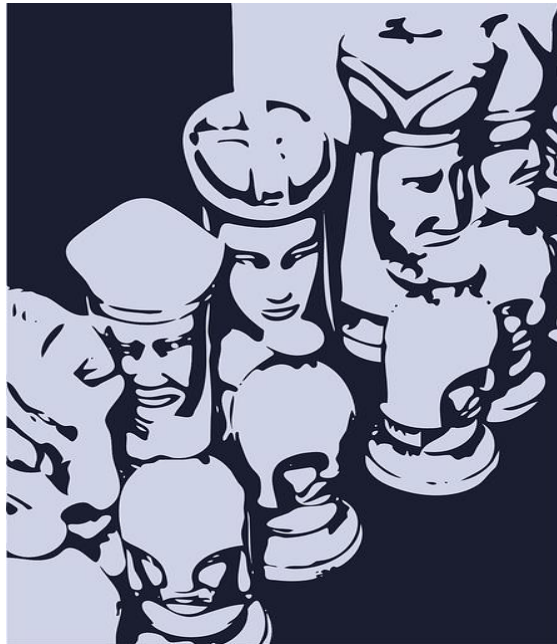
Το σκάκι, οι 4cs και το πλεονέκτημα της παιχνιδοποίησης (Gamification)

- Η παιχνιδοποίηση αποτελεί ένα βασικό πλεονέκτημα της χρήσης του σκακιού - ως εκπαιδευτικό εργαλείο - και κατ' επέκταση για την αξιοποίηση του για την καλλιέργεια των 4cs
- Το σκάκι αξιοποιείται ως παιχνίδι που είναι διασκεδαστικό και προκλητικό και η παιχνιδοποίηση στην εκπαιδευτική διαδικασία εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών και ενισχύει το κίνητρο συμμετοχής τους ώστε μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες να καλλιεργηθούν οι δεξιότητες μάθησης

Κριτική σκέψη

Το σκάκι ως πνευματικό παιχνίδι θεωρείται ένα εξαιρετικό εκπαιδευτικό εργαλείο για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και πολλές μελέτες έχουν διερευνήσει τη σχέση μεταξύ του σκακιού της κριτικής σκέψης και των δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων

Το σκάκι δίνει την ευκαιρία σε μαθητές/τριες να αναπτύξουν δεξιότητες στρατηγικής σκέψης και επίλυσης προβλημάτων μέσα από την ανάλυση της εξέλιξης του παιχνιδιού, την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν και τον στρατηγικό σχεδιασμό

Επιπρόσθετα, τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι οι μαθητές/τριες παίζοντας σκάκι, καλλιεργούν την κριτική σκέψη και με τη διαδικασία μελέτης και πρόβλεψης των κινήσεων της άλλης «παράταξης»

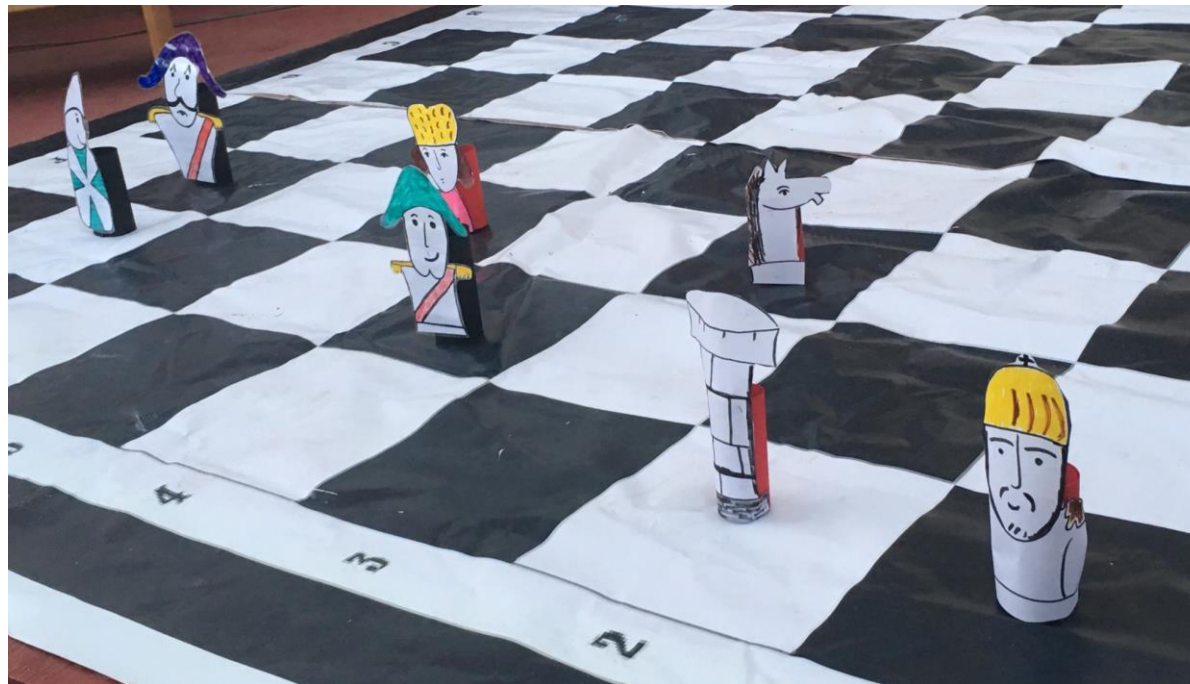

Επικοινωνία

- Επιπλέον, μια μελέτη των Stojic και Stankovic (2015) διερεύνησε τη σχέση μεταξύ του παιχνιδιού σκακιού και της ανάπτυξης δεξιοτήτων συνεργασίας και επικοινωνίας. Διαπίστωσαν ότι το παιχνίδι σκακιού σε ομαδικό πλαίσιο βελτίωσε την ικανότητα των μαθητών να εργάζονται συνεργατικά και να επικοινωνούν αποτελεσματικά με άλλους.

Όσον αφορά την **επικοινωνία**, οι μαθητές/τριες - παίκτες του σκακιού επικοινωνούν μεταξύ τους κάνοντας τις κινήσεις τους και απαντώντας στις κινήσεις του αντιπάλου τους αλλά και ανταλλάσσουν απόψεις όταν μελετούν σκακιστικά παιχνίδια.

Είναι αξιοσημείωτο ότι το παιχνίδι σκακιού σε ομαδικό περιβάλλον μπορεί να βελτιώσει τις κοινωνικές δεξιότητες παρέχοντας ευκαιρίες στους μαθητές να μάθουν πώς να συνεργάζονται και να επικοινωνούν αποτελεσματικά με τους συμπαίχτες τους

Συνεργασία

Η συνεργασία αναπτύσσεται με ορισμένες μορφές σκακιού, όπως το ομαδικό σκάκι ή τα σκακιστικά τουρνουά, οι παίκτες πρέπει να συνεργάζονται με τους συμπαίκτες τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου

Η συνεργασία μπορεί να αναπτυχθεί και με τη συζήτηση και την ανάλυση θέσεων παρτίδων και την επίλυση σκακιστικών προβλημάτων

Ενδεικτικές στρατηγικές για την αξιοποίηση του σκακιού

- Δημιουργία σχολικών ομάδων σκακιού
- Διοργάνωση ενδοσχολικών αγώνων
- Αξιοποίηση του σκακιού στη διδασκαλία των μαθηματικών
- Δράσεις διαθεματικής προσέγγισης (π.χ. σκάκι και τέχνες)
- Διάθεση και διαμόρφωση χώρων στα σχολεία για να παίζουν οι μαθητές/τριες σκάκι

Δημιουργικότητα

- Οι μελέτες που αφορούν τις επιδράσεις του σκακιού στη δημιουργικότητα διαπιστώνουν ότι αυτή καλλιεργείται με το σχεδιασμό σεναρίων παιχνιδιού και στρατηγικών που μπορούν να φανταστούν και να υλοποιήσουν οι μαθητές/τριες
- Η δημιουργικότητα όπως και η σκέψη, έξω από το συνηθισμένο πλαίσιο, η οποία προκαλεί την έκπληξη, καλλιεργούνται μέσα από τη διαδικασία του παιχνιδιού και αποτελούν σημαντικά στοιχεία επιτυχίας στην εξέλιξη του παιχνιδιού

Επίσης, η διαθεματική προσέγγιση του σκακιού μπορεί να αποτελέσει κίνητρο δημιουργικότητας και να εμπνεύσει τους μαθητές/τριες συνδέοντας το σκάκι με τα μαθηματικά, τη ζωγραφική, την ποίηση, την ιστορία, τη φωτογραφία κλπ

Συμπεράσματα

- Συνολικά, η βιβλιογραφία και οι σχετικές μελέτες καταδεικνύουν ότι το σκάκι - στην εκπαίδευση - μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη των μαθησιακών δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, συμπεριλαμβανομένης της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας, της επικοινωνίας και της συνεργασίας
- Ακόμη, βέβαιο είναι ότι απαιτείται περισσότερη έρευνα για να διερευνηθούν οι μηχανισμοί που καθορίζουν και επηρεάζουν την επίδραση του σκακιού στους μαθητές/τριες, να μελετηθούν, να οριστούν και να προταθούν αποτελεσματικά εκπαιδευτικά προγράμματα για την ενσωμάτωση του σκακιού στα σχολεία, ανάλογα με τη βαθμίδα τους

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Aciego, Ramón & García, Lorena & Betancort, Moises. (2012). The Benefits of Chess for the Intellectual and Social-Emotional Enrichment in Schoolchildren. *The Spanish journal of psychology*. 15. 551-9. 10.5209/rev_SJOP.2012.v15.n2.38866.
- Βλαστάρης, Κ. (2018) Το σκάκι: Ένα παιχνίδι... μάθημα. Στο *Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Αναζητώντας την καινοτομία, την τέχνη, τη δημιουργικότητα: 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ, της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος, του Ελληνικού Τμήματος της IBBY-Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και της Σχολής Μωραΐτη*, 20- 22 Απριλίου 2018. Αθήνα. <http://ekedisy.gr/praktika-3ou-synedriou/>
- Γιουβαντσιούδης, Κ. (2014). Σκάκι. Ένα εργαλείο μάθησης στην εκπαίδευση. Ανακτήθηκε στις 22/04/2018 από <http://aesop.iep.edu.gr/node/11764>
- Partnership for 21st Century Learning. (2015). Framework for 21st Century Learning. Retrieved from <https://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Κουρκουνάκης, Η. (1996). Σκάκι και σύγχρονη κοινωνία. Αθήνα: Δελφίνι.
- Sala, G., Foley, J. P., & Gobet, F. (2017). The effects of chess instruction on pupils' cognitive and academic skills: State of the art and theoretical challenges. *Frontiers in Psychology*, 8, Article 238.
- ΥΠΕΠΘ, (2014). Ένταξη του σκακιού στο υποχρεωτικό πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου. Αρ. Πρ.: 63859/Γ1/25-4-2014